Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid
Ministerie van Veiligheid en Justitie

Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland 45

Juni 2017

Het dreigingsniveau in Nederland blijft niveau 4 op een schaal van 5. Dat betekent dat de kans op een aanslag in Nederland reëel is, maar dat er geen concrete aanwijzingen zijn dat er voorbereidingen worden getroffen om in Nederland een aanslag te plegen. Er hebben zich sinds het vorige DTN geen ontwikkelingen voorgedaan die de voorstelbaarheid van een aanslag in Nederland verminderen. De meest bepalende dreiging voor Nederland is de jihadistische dreiging. Er blijft hierbij sprake van diverse te onderscheiden actoren (terroristische organisaties, transnationale netwerken, kleinschalige cellen en eenlingen) die zowel klein- als grootschalige aanslagen kunnen plegen.

1. Algemeen dreigingsniveau

De aanslagen die ISIS en haar sympathisanten sinds de tweede helft van 2014 in het Westen hebben gepleegd, illustreren de jihadistische dreiging. Naast de ISIS-dreiging is er sprake van een groeiende dreiging tegen het Westen vanuit al Qa'ida. Deze groep heeft de capaciteit en expertise om complexe aanslagen in Europa uit te voeren. Behalve de jihadistische dreiging is er in diverse westerse landen ook sprake van geweldsdreiging uit rechts-terroristische hoek. De aanslag op 19 juni 2017 op moskeegangers in Londen is hiervan waarschijnlijk een voorbeeld. In Nederland zijn er geen aanwijzingen voor rechts-terrorisme. Het is echter mogelijk dat ook hier een aanslag plaatsvindt uit deze hoek.

De aanslagen in het Westen houden aan. Sinds begin dit jaar zijn hierbij tientallen mensen om het leven gekomen. De aanslagen werden in de meeste gevallen uitgevoerd door één persoon en lijken vaak door ISIS geïnspireerd. Soms wordt echter pas na verloop van tijd duidelijk dat een aanslag die als geïnspireerd te boek staat in wezen 'gecoacht' is door ISIS-gerelateerde terroristen in het buitenland, vaak in Syrië. Naast geïnspireerde en 'gecoachte' aanslagen is er ook de dreiging van gecoördineerde aanslagen die georganiseerd en uitgevoerd worden door de externe aanslageenheid van ISIS. Deze eenheid heeft mogelijk nog steeds enkele tientallen *operatives* tot zijn beschikking in Europa. Daders gebruikten bij de aanslagen in 2017 net als in voorgaande jaren relatief eenvoudige aanslagmiddelen, zoals messen en voertuigen. Dit zijn aanslagmiddelen die voor iedereen beschikbaar zijn. Dat maakt dat het moeilijk is dergelijke aanslagen te voorkomen. Tegelijkertijd kunnen deze aanslagen veel slachtoffers maken en kunnen zij iedereen raken. Hoewel er op dit moment geen concrete aanwijzingen voor zijn, kunnen dit soort aanslagen ook in Nederland plaatsvinden.

2. Terroristische dreiging in en tegen Nederland

Internationaal profiel Nederland

Nederland wordt door jihadisten al langer gezien als land waar anti-islamuitingen vrij spel hebben. In het algemeen geldt dat alle landen die deelnemen aan de anti-ISIS coalitie door jihadisten als legitiem doelwit worden beschouwd. Nederland komt sporadisch voor in jihadistische

propaganda. Zo was Nederland recent in beeld bij twee jihadistische groepen in Afrika. Eén van deze groepen heeft Nederlandse eenheden in Mali impliciet tot doelwit benoemd, de andere groep noemde Nederland specifiek als één van de vijanden van moslims. Verder waren onder andere beelden van Mohammed B. en van het levenloze lichaam van Theo van Gogh te zien in een video van al Qa'ida. In deze video roept Hamza bin Laden op tot het plegen van solistische aanslagen in het Westen. De beelden werden getoond om deze oproep kracht bij te zetten.

Jihadistische activiteiten in Nederland en Nederlandse uitreizigers

Ook in Nederland vinden sinds de jaren negentig van de vorige eeuw jihadistische activiteiten plaats. Daarnaast worden al jarenlang in grensoverschrijdende onderzoeken naar jihadisten verbanden met Nederland vastgesteld. Zo waren twee personen uit het ISIS-netwerk dat de aanslagen in Parijs en Brussel heeft gepleegd, op 13 november 2015 in Nederland. Dit was de dag dat de aanslagen in Parijs plaatsvonden. Het is niet bekend of deze personen bezig waren met het voorbereiden van een aanslag.

De Nederlandse jihadistische beweging bestaat uit ten minste enkele honderden personen. Op het openbare deel van het internet vertonen de Nederlandse jihadistische netwerken sinds de tweede helft van 2015 relatief weinig zichtbare activiteiten. De laatste maanden is waargenomen dat jihadisten in Nederland zich op openbare sociale mediaplatformen relatief opener manifesteren dan in voorgaande DTN-periodes. Deze grotere openheid speelt ten aanzien van specifieke onderwerpen, zoals detentie van gedetineerde jihadisten. Jihadisten in Nederland reageren daarentegen in het openbaar nog steeds nauwelijks op aanslagen. Waarschijnlijk ligt veiligheidsbewustzijn hieraan ten grondslag. Naast openlijke sociale mediaplatformen zijn Nederlandse jihadisten ook actief in afgesloten heimelijke groepen waar de toon harder is. Hierbij wordt gebruik gemaakt van applicaties die niet of nauwelijks zijn te intercepteren.

Ook in de publieke ruimte vertonen de Nederlandse jihadistische netwerken sinds de tweede helft van 2015 relatief weinig zichtbare activiteiten. Als groep heeft de Nederlandse jihadistische beweging een betrekkelijk lage organisatiegraad en weinig hiërarchie. Duidelijk is dat vaak vriendengroepen of familierelaties een rol spelen. Veel contacten verlopen via internet, met name sociale media. Het beeld is dat alle jihadisten in Nederland wel op de een of andere manier, rechtstreeks of indirect, in de realiteit of via internet, met elkaar verbonden zijn.

De geweldsbereidheid van jihadisten in Nederland geeft een dubbel beeld. Enerzijds tonen arrestaties en onderzoek aan dat er jihadisten in Nederland zijn die bereid zijn geweld toe te passen. Een aantal jihadisten in Nederland, onder wie terugkeerders, staat te boek als 'gevaarlijk'. Op deze personen zijn controlerende maatregelen genomen. Anderzijds valt op dat ondanks de uitgesproken overtuiging dat aanslagen legitiem en zelfs noodzakelijk zijn, de meerderheid van de Nederlandse jihadisten tot op heden geen stappen onderneemt om zelf tot geweld over te gaan. Wel kan de terugkeer uit Syrië van ervaren, geharde jihadisten, deze dynamiek veranderen. Ook van de overgrote meerderheid van de in Nederland onderkende volgelingen van de Saoedische geleerde Ahmed Umar al-Hazimi, waarvan bekend is dat zij sneller overgaan tot verkettering van andere moslims dan andere jihadisten, gaat op de korte termijn zeer waarschijnlijk geen terroristische dreiging uit. Het aantal volgelingen van al-Hazimi in Nederland wordt geschat op enkele tientallen personen.

Sinds begin 2016 is de trend zichtbaar dat het aantal uitreizigers uit Nederland naar Syrië en Irak afneemt. Op dit moment worden helemaal geen nieuwe gevallen van uitreis naar Syrië en Irak waargenomen. Tot 1 juni 2017 zijn er vanuit Nederland circa 280 personen vertrokken. Het aantal personen uit Nederland met jihadistische intenties in Syrië en Irak is circa 190. Daarnaast is er zeer waarschijnlijk nog steeds een behoorlijk aantal Nederlandse jihadisten dat zich bij ISIS of een andere groep in het Midden-Oosten wil voegen. In totaal zijn 45 personen omgekomen. Er zijn sinds begin 2017 in toenemende mate signalen over het overlijden van Nederlandse uitreizigers in ISIS-gebied. Dit betreft voornamelijk mannen. Het is in de praktijk erg moeilijk om het overlijden van uitreizigers te kunnen bevestigen. Het aantal terugkeerders staat op circa 50. Het aantal jihadisten dat er in slaagt vanuit Syrië naar Nederland terug te keren is nog steeds gering.

Vanuit netwerken van uitreizigers in Nederland gaat nog steeds geld naar uitgereisden in Irak en Syrië. In een aantal gevallen is de waarde per transactie aanmerkelijk toegenomen.

3. Terroristische dreiging in en tegen Europa

Jihadistische aanslagen houden aan

In 2017 werden tot medio juni zeker tien aanslagen gepleegd in het Westen waarbij een jihadistisch motief werd aangetoond dan wel ernstig vermoed. Uitgezonderd de daders vonden meer dan 45 mensen hierbij de dood. In heel 2016 waren er 22 jihadistische aanslagen in het Westen. Vier van de tien aanslagen in 2017 hebben plaatsgevonden in Frankrijk. In dit land hebben sinds 2014 veruit de meeste aanslagen plaatsgevonden. Deze trend heeft zich dus ook in de afgelopen periode doorgezet. Opvallend is dat binnen drie maanden drie aanslagen hebben plaatsgevonden in het Verenigd Koninkrijk, een land dat de afgelopen jaren weinig jihadistische aanslagen kende.

De doelwitten en de modus operandi van de aanslagen in 2017 kwamen voor het grootste deel overeen met jihadistische aanslagen in de afgelopen jaren. De zelfmoordaanslag op een concertzaal in Manchester (een aanslagvorm die de afgelopen jaren relatief weinig in het Westen voorkwam) laat de kwetsbaarheid van dit soort locaties zien. Drie keer werd een voertuig gebruikt om zoveel mogelijk mensen te doden. Dit aanslagmiddel werd in 2016 twee keer toegepast. Opvallend is de gijzelingsactie in Melbourne (juni 2017), een modus operandi die een maand voor de aanslag in ISIS-propaganda werd aangemoedigd. Verder is de achtergrond van de daders van de jihadistische aanslagen in 2017, net als in voorgaande jaren, divers. Opvallend is de relatief hoge leeftijd van daders van vijf aanslagen die in 2017 zijn gepleegd.

Dreiging vanuit ISIS en sympathisanten

De meeste jihadistische aanslagen in westerse landen worden toegeschreven aan of zijn in verband te brengen met ISIS, waarbij drie verschillende typen aanslagen kunnen worden onderscheiden. Het eerste type aanslag betreft aanslagen die georganiseerd zijn door de externe aanslageenheid van ISIS. Ondanks de toegenomen militaire druk en de uitschakeling van belangrijke leiders is deze eenheid nog steeds in staat gecoördineerde aanslagen in Europa te plegen en stuurt het hier actief op aan. De eenheid heeft mogelijk nog steeds enkele tientallen *operatives* tot zijn beschikking in Europa. Door de toegenomen militaire druk op ISIS kan het voor de aanslageenheid op de langere termijn moeilijker worden om complexe, aangestuurde aanslagen in het Westen

uit te voeren. Daarnaast is het voor de eenheid mogelijk moeilijker geworden om *operatives* Europa in te krijgen, vanwege de beperkte toegang die ISIS heeft tot de Turkse grens en de stringentere migratiepolitiek van een aantal Europese landen, met name op de Balkan. Het tweede type ISIS-aanslagen betreft aanslagen die op eigen initiatief gepleegd worden door personen die zich hebben laten inspireren door jihadistische propaganda. Zij kunnen daarbij geholpen worden door anderen, maar er is geen organisatorische link met ISIS of ISIS-strijders. Een groot aantal van de aanslagen die sinds de tweede helft van 2014 in het Westen heeft plaatsgevonden, kan tot deze categorie worden gerekend. Het derde type betreft de aanslag waarbij één of meerdere daders zijn 'gecoacht' door ISIS-gerelateerde terroristen in het buitenland, vaak in Syrië. Soms wordt pas na verloop van tijd uit onderzoek duidelijk dat een aanslag die als geïnspireerd te boek staat in wezen 'gecoacht' is. De aanslagen in 2017 lijken vooralsnog geïnspireerde of 'gecoachte' aanslagen.

Opvallend is dat van de meer dan duizend uit Irak en Syrië naar de EU teruggekeerde jihadisten in de afgelopen jaren slechts enkelen van hen betrokken waren bij aanslagen in westerse landen. In die gevallen ging het vooral om door ISIS opzettelijk teruggestuurde jihadisten die een opdracht hadden gekregen om een aanslag te plegen. Terugkeerders zijn zeker relevant in relatie tot de terroristische dreiging maar vormen op dit moment een minderheid onder aanslagplegers. Dat kan veranderen. Nu ISIS onder toenemende militaire druk staat, is het mogelijk dat meer getrainde jihadisten naar westerse landen terugkeren. Mogelijk raken zij meer dan jihadisten die eerder zijn teruggekeerd betrokken bij aanslagplanning in het Westen. Naar verwachting keren jihadisten in ISIS-gebied eerder druppelsgewijs terug dan in grote groepen.

Naarmate ISIS in Syrië en Irak meer onder druk komt te staan, lijkt het steeds meer voor de hand te liggen dat ISIS ook vrouwen voor aanslagen in Europa wil gaan inzetten. In het afgelopen jaar waren er al enkele (pogingen tot) aanslagen buiten Syrië en Irak waarbij vrouwen betrokken waren. Enkele van deze vrouwen zouden nauwe banden hebben met en/of aangestuurd zijn door ISIS-leden. Naast een mogelijke dreiging vanuit vrouwelijke jihadisten is in de afgelopen maanden wederom gebleken dat een enkele minderjarige in het Westen zich liet inspireren door propaganda van ISIS, of aanwijzingen opvolgde van ISIS-strijders uit Syrië.

Dreiging al Qa'ida tegen Westen

Kern al Qa'ida blijft een reële dreiging tegen de Verenigde Staten (VS) en Europa vormen. Door opgebouwde capaciteit in vooral Syrië en Afghanistan moet de groepering in staat geacht worden tot het plegen van aanslagen in het Westen.

Weerstand tegen terroristische dreiging

De complexe jihadistische dreiging stelt de weerstand in westerse landen voor grote uitdagingen. Vaak waren daders al eerder in het vizier van de autoriteiten, maar werden zij niet opgepakt omdat er onvoldoende bewijs tegen hen was. Ook is het moeilijk in te schatten wie van de gedetecteerde, potentieel gewelddadige extremisten daadwerkelijk terroristisch geweld gaat plegen. Via onder andere criminele contacten kunnen terroristen zaken als valse documenten en wapens verwerven. De beperkte identiteitscontroles binnen het Schengengebied maken het mogelijk dat terroristen vaak ongezien kunnen reizen. De asielprocedure is gevoelig gebleken voor misbruik. Autoriteiten in westerse landen proberen deze uitdagingen het hoofd te bieden.

Daarbij worden geregeld successen geboekt. Ook in de afgelopen periode zijn door arrestaties in verschillende Europese landen aanslagen voorkomen. Soms werden bij arrestaties wapens en explosieven gevonden. Bij de meeste arrestaties ging het om ISIS-sympathisanten dan wel om personen die met ISIS in contact stonden. De arrestaties in diverse Europese landen tonen aan dat veiligheidsorganisaties intensief bezig zijn met de detectie, opsporing en vervolging van mogelijke terroristen. Daarmee worden aanslagen voorkomen. Het is echter onmogelijk alle aanslagen te voorkomen.

4. Internationale ontwikkelingen

ISIS in Syrië en Irak

De militaire situatie van ISIS in Syrië en Irak, het kerngebied van haar 'kalifaat', is sinds het vorige DTN niet wezenlijk veranderd. ISIS blijft in beide landen onder toenemende militaire druk staan van een scala aan tegenstanders. Deze aanhoudende druk heeft ertoe geleid dat de jihadistische groepering sinds de zomer van 2014 het grootste deel van haar 'kalifaat' in Irak en Syrië heeft verloren. Ook zijn veel van haar leiders en leden gedood, staan de propagandamachine en inkomstenbronnen onder druk en is de komst van het aantal buitenlandse rekruten flink afgenomen. Ondanks deze tegenslagen is ook de afgelopen maanden weer gebleken dat ISIS een veerkrachtige groepering is. De verwachting is dat ISIS op een gegeven moment de stedelijke centra in zowel Irak als Syrië zal moeten opgeven en zich vervolgens zal terugtrekken in het grensgebied tussen Irak en Syrië, van waaruit zij met guerrilla-oorlogsvoering de strijd voortzet. Het is verder voorstelbaar dat ISIS zal proberen meer aanslagen in westerse landen te plegen om zo de aandacht af te leiden van de verliezen in haar kerngebied.

HTS in Syrië

Ondertussen probeert Hay'at Tahrir al-Sham (HTS) sinds haar oprichting in januari 2017 de gewelddadige strijd tegen het regime van Assad te monopoliseren. In delen van het land waar zij militair een sterke positie heeft, valt zij fysiek groepen aan die zich weigeren aan HTS te onderwerpen. Als HTS erin slaagt de opstand (in delen van Syrië) te monopoliseren, zou dit de 'jihadisering' van de strijd in Syrië verder versterken. HTS blijft ook een aan al Qa'ida gelieerde groepering die in de toekomst aanslagen in het Westen kan gaan plegen als zij dit opportuun acht.

ISIS in Somalië

In Somalië probeert ISIS vooral voet aan de grond te krijgen in Puntland. De leider van ISIS in Puntland heeft online opgeroepen tot het plegen van aanslagen in Europa en de VS. Het is op dit moment twijfelachtig of ISIS in Puntland in staat is om een aanslag te plegen buiten Somalië.

ISIS in Libië

Door het verlies van haar bolwerk Sirte is het waarschijnlijk dat ISIS-Libië zich minder zal richten op gebiedsuitbreiding en meer op aanslagplanning in Libië, de regio en mogelijk ook Europa. Dit laatste kan een impuls krijgen als ISIS terrein blijft verliezen in Irak en Syrië. Een eventuele afname van aanslagplanning vanuit Syrië en Irak zou dan mede opgevangen kunnen worden door ISIS-Libië.

5. Extremisme, radicalisering en polarisatie

Extreemrechts (activisme, binnen de wet) en rechts-extremisme (buitenwettelijk)

De focus van e*xtreemrechtse en rechts-extremistische* actievoerders in Nederland blijft gericht op acties tegen de islam, moslims, asielzoekers en

politieke tegenstanders. Het aantal acties en demonstraties, waarbij extreemrechtse groeperingen betrokken zijn, is sinds midden 2016 wel afgenomen. De groei in aanhang en steun, die extreemrechtse formaties in de periode 2015-2016 doormaakten, lijkt niet structureel van aard. De meest voor de hand liggende verklaring hiervoor is dat het aantal asielzoekers sinds die periode sterk is teruggelopen en daarmee de voedingsbodem voor activiteiten. Niettemin blijven extreemrechtse groepen demonstraties houden. Rechts-extremisten blijven zich ook op intimiderende wijze uiten over politieke tegenstanders. Hoewel het beeld van rechts-extremisme veel continuïteit vertoont, zijn er mogelijk nieuwe tendensen. Zo zijn er aanwijzingen dat rechts-extremistische groepen zich meer gaan toeleggen op het zoeken van de gewelddadige confrontatie met links-extremistische groepen. Gelet op het feit dat links-extremisten al langer de gewelddadige confrontatie zoeken met rechts-extremisten, kan de nieuwe focus vanuit rechts-extremistische groepen de kans op gewelddadige confrontaties tussen beide groepen vergroten. Verder zijn er op dit moment in Nederland geen aanwijzingen voor rechts-terrorisme. De veroordeling van personen voor terrorisme die in februari 2016 een brandbom hebben gegooid naar een moskee in Enschede laat echter zien dat deze dreiging zich ook in Nederland kan voordoen.

Extreemlinks (activisme, binnen de wet), links-extremisme, asielrechtenextremisme, dierenrechtenextremisme en milieuextremisme (buitenwettelijk)

Extreemlinkse en links-extremistische actiegroepen in Nederland blijven zich richten op het bestrijden van (gepercipieerd) extreemrechts, het (vermeend) racisme in Nederland, vermeende repressie en geweld door politie en het kapitalisme. De afgelopen maanden viel vooral op dat genoemde actiegroepen blijven volharden in hun protestacties tegen gepercipieerd extreemrechts. Hierbij worden bedreigingen, intimidatie en bekladdingen van huizen van (kandidaat-)politici niet uit de weg gegaan. Een aantal Amsterdamse anarchisten opereert in internationaal verband en houdt zich (vermoedelijk) bezig met grootschalige vandalisme, brandstichtingen en overvallen. Het beeld rond de *asielrechtenextremisten* is in vergelijking met de vorige DTN-periode min of meer gelijk gebleven. Er wordt op intimiderende wijze actie gevoerd tegen detentie- en uitzetcentra voor uitgeprocedeerde asielzoekers en tegen uitvoerders van het in hun ogen inhumane asielbeleid in Nederland en Europa. Het *dierenrechtenextremisme* is in de afgelopen maanden een vrij marginaal verschijnsel gebleven. Naast enkele niet geclaimde buitenwettelijke protestacties was er in de afgelopen periode vooral sprake van activistische acties. Ook *milieuextremisme* komt momenteel in Nederland niet of nauwelijks voor; er is op dit gebied vooral sprake van activisme. Er zijn wel signalen van een mogelijke opleving van milieuextremisme.

Salafisme

De groeiende invloed van het salafisme in Nederland blijft een zorg. Salafisten proberen in toenemende mate en op dwingende wijze een onverdraagzame, isolationistische en antidemocratische boodschap aan andere moslims op te leggen. Zij proberen ook, soms door intimidatie, voet aan de grond te krijgen in gematigde moskeeën en moskeebesturen. Vanuit het veiligheidsdomein blijft de vraag op welke wijze de invloed van het salafisme zich precies uit. Hoewel het sociaal-cultureel isolationisme een zeer onwenselijke ontwikkeling is, gaat vanuit veiligheidsperspectief de grootste zorg uit naar actieve antidemocratische tendensen. Deze vormen een potentiële voedingsbodem voor politieke radicalisering en extremisme.

Polarisatie

De polarisatie in Nederland, maar ook in andere Europese landen, concentreert zich rond thema's als de islam, terrorisme, migratie, 'de elite' en de EU. Dat is de afgelopen maanden niet veranderd. De aanhoudende polarisatie rondom de islam blijft niet zonder gevolg. Er is al jarenlang sprake van agressie tegen moskeeën. Ook ontwikkelingen in het buitenland hebben hun weerslag op verhoudingen in Nederland en zijn een voedingsbodem voor polarisatie binnen en tussen bevolkingsgroepen. De afgelopen maanden heeft vooral de campagne voor het door de Turkse president Erdogan gewonnen grondwetreferendum voor de nodige polarisatie gezorgd. De gehele campagneperiode overziende is de conclusie gerechtvaardigd dat de bestaande scheidslijnen in de Turkse samenleving, en daarmee binnen de Turkse diaspora in Europa, verder verdiept zijn. Zorgelijk is dat in Turkije paramilitaire knokploegen actief zijn. Eén van die groepen is ook buiten Turkije (buitenwettelijk) actief en heeft een Nederlandse afdeling opgericht. Deze groep zou in de toekomst mogelijk, net als in Turkije, in Nederland kunnen worden ingezet voor buitenwettelijke acties jegens politieke tegenstanders van Erdogan. Verder kunnen de aanhoudende protesten in de provincie Al Hoceima, in het noorden van Marokko, leiden tot onrust binnen de Marokkaans-Nederlandse gemeenschap als zich in het moederland een gewelddadige escalatie voordoet.

Over het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland

Nederland werkt met een systeem van dreigingsniveaus die aangeven hoe groot de kans is op een terroristische aanslag. De NCTV publiceert hiertoe vier maal per jaar het Dreigingsbeeld Terrorisme Nederland (DTN), een globale analyse van de nationale en internationale terroristische dreiging tegen Nederland. Het DTN is gebaseerd op informatie van de inlichtingen- en veiligheidsdiensten en van de politie, open bronneninformatie, informatie van buitenlandse partners en analyses van ambassadepersoneel.

Uitgave
Nationaal Coördinator
Terrorismebestrijding en Veiligheid

Postbus 20301, 2500 EH Den Haag
Turfmarkt 147, 2511 DP Den Haag
070 751 5050

www.nctv.nl
info@nctv.minvenj.nl
@nctv_nl

Juni 2017